

Postulaty organizacji pozarządowych dot. perspektywy Unii Europejskiej na lata 2021-2027 w Polsce

Organizacje pozarządowe przekazują administracji publicznej (na szczeblu rządowym i regionalnym) pod rozważę listę wspólnie wypracowanych kluczowych, w ich opinii, postulatów. Wierzymy, że uwzględnienie niniejszych rekomendacji przyczyni się do efektywniejszego wykorzystania funduszy w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027. Przedstawione postulaty mają charakter ogólny, wykraczający poza kwestie branżowe i szczegółowe, które – choć ważne – powinny być omawiane po uzgodnieniu kwestii ogólnych, dlatego **wnosimy o wydłużenie trwającego procesu konsultacji projektu Umowy Partnerstwa i realny dialog zgodnie z zasadami partnerstwa i z udziałem wszystkich partnerów, w szczególności podmiotów społeczeństwa obywatelskiego, określonych w tzw. Kodeksie Partnerstwa**, Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 240/2014 z dnia 7 stycznia 2014 r. w sprawie europejskiego kodeksu postępowania w zakresie partnerstwa w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (Dz.U. L 74 z 14.3.2014, s. 1).

Przy opracowywaniu projektu Umowy Partnerstwa, ustawy wdrożeniowej oraz nowych programów na lata 2021-2027 bardzo ważne będzie zaangażowanie organizacji pozarządowych i ruchów społecznych, co zauważa sama Komisja Europejska zapisując w Rozporządzeniu ogólnym:¹ “kluczowym elementem wprowadzania w życie funduszy jest **zasada partnerstwa**², której podstawę stanowi podejście oparte na wielopoziomowym systemie rządzenia oraz zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego”.

Zgodnie z przepisami każde państwo członkowskie organizuje partnerstwo z właściwymi organami regionalnymi i lokalnymi. Partnerstwo oznacza celowy proces, a partnerzy zaangażowani są na wszystkich etapach realizacji polityki UE, tj.: programowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji, a obejmuje co najmniej następujących partnerów:

- władze samorządowe i inne organy publiczne;
- partnerów gospodarczych i społecznych;
- właściwe podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, w tym: organizacje pozarządowe, lokalne grupy działania, podmioty działające na rzecz ochrony środowiska oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji.

Umowa Partnerstwa na szczeblu krajowym to jedno wyzwanie, kolejne już niedługo to projekt Krajowego Planu Odbudowy, a także przygotowywanie programów krajowych i regionalnych, na podstawie których będą wydatkowane fundusze UE w Polsce.

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2018/0196 z 29 maja 2018 ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu i Migracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu na rzecz Zarządzania Granicami i Wiz

² Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 240/2014 z dnia 7 stycznia 2014 r. w sprawie europejskiego kodeksu postępowania w zakresie partnerstwa w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (Dz.U. L 74 z 14.3.2014, s. 1)

Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych podjęła się, podobnie jak w procesie programowania poprzedniej perspektywy finansowej funduszy unijnych w Polsce na lata 2014-2020, działań mających na celu przygotowanie przedstawicieli organizacji pozarządowych i ruchów społecznych do tego procesu. W okresie od listopada 2020 r. do połowy lutego 2021 r., w ponad 20 krajowych i regionalnych spotkaniach wzięło udział ponad 300 osób, które omawiało aktualną sytuację. Przeanalizowano dotychczasowe włączenie podmiotów społeczeństwa obywatelskiego w proces prac przygotowawczych przez administrację publiczną i zdiagnozowano potrzeby w kontekście doświadczeń poprzednich perspektyw. Zweryfikowano, że niestety nadal aktualne pozostaje 12 postulatów organizacji pozarządowych w obszarze programowania funduszy europejskich na lata 2014-2020³.

Analizując postęp prac samorządów województw w regionach nad aktualizacjami strategii regionalnych i regionalnymi programami zauważono, m.in:

- proces aktualizowania strategii wojewódzkich jest bardziej transparentny od prac nad regionalnymi programami;
- powoływanie osób do grup roboczych w wybranych regionach odbywa się bez otwartej informacji, na ogół na zaproszenie, a czasami te grupy nie spotykają się regularnie i nie są zbyt aktywne;
- dotychczasowe zaangażowanie partnerów społeczeństwa obywatelskiego w wybranych regionach to udział organizacji pozarządowych z ich własnej inicjatywy, wynikający z samoorganizacji sektora, a nie z prowadzenia procesu przez stronę publiczną.

W ramach działań konsultacyjnych projektu Umowy Partnerstwa OFOP zlecił opinię prawną⁴, której autorzy wskazują możliwe negatywne konsekwencje niewystarczającego zaangażowania partnerów społeczeństwa obywatelskiego w proces tworzenia, wdrażania i monitorowania realizacji perspektyw budżetowych. Należy się liczyć z ewentualnymi uzasadnionymi zastrzeżeniami ze strony Komisji Europejskiej i koniecznością uzupełnienia konsultacji, co wpłynie na i tak już opóźnioną realizację programów w latach 2021 – 2027. Ponadto istnieje poważna obawa, że alokacja środków nie będzie odzwierciedlała konkretnych, ważnych lokalnie (ale i z perspektywy całego społeczeństwa) potrzeb. Pominięte mogą zostać zwłaszcza te grupy obywateli, które narażone są szczególnie na wykluczenie, których reprezentacja w konsultacjach nie została odpowiednio zapewniona przez instytucje publiczne. Twórcy projektu Umowy Partnerstwa 2021 – 2027 zdają się także zapominać, że perspektywa ta wykracza poza kadencję rządu i powinna uwzględniać dużo szerszy kontekst, w szczególności społeczno-gospodarczy, uwzględniający poszanowanie europejskiego planu działania na rzecz demokracji.

³ 12 postulatów wypracowano w 2012 r. – więcej <https://publicystyka.ngo.pl/kolejny-raz-szansa-partnerstwo-w-funduszach-europejskich-nie-tylko-o-pieniadze-dla-ngo>

⁴ Opinia prawna zlecona przez OFOP autorstwa mec. Michała Wawrykiewicza i radczyni Sylwii Janczary.



Postulaty dot. zasady partnerstwa, w tym rola organizacji pozarządowych na każdym etapie programowania, tj. przygotowania, monitorowania, wdrażania i oceny efektów wdrażania funduszy oraz w procesie zarządzania funduszami

- 1) Proces prac nad Umową Partnerstwa, programami krajowymi i regionalnymi, ustawą wdrożeniową powinien odbywać się transparentnie, z udziałem przedstawicieli podmiotów społeczeństwa obywatelskiego, w szczególności organizacji pozarządowych. Istotne jest tu wykorzystanie narzędzi realnej partycypacji, a także wyników ewaluacji wdrażania obecnej i poprzedniej perspektywy.**

Zastosowana formuła prac nad Umową Partnerstwa, w tym sposób przeprowadzenia konsultacji społecznych nad projektem dokumentu, uniemożliwiła prowadzenie pogłębionego, wielopoziomowego dialogu nt. zapisów projektu Umowy Partnerstwa. Zapisy projektu powinny odzwierciedlać wyniki prac grup roboczych ds. poszczególnych celów polityki, jednak funkcjonowanie tych grup było przez ostatnie kilkanaście miesięcy zawieszona. Przedstawiając dokument do konsultacji, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej nie udostępniło żadnego dokumentu opisującego wyniki wcześniejszych prac grup i wskazującego, jak zostały one uwzględnione w projekcie. Partnerom społeczeństwa obywatelskiego nie został również przedstawiony raport z przeprowadzonych w lipcu i sierpniu 2019 r. konsultacji społecznych Założeń Umowy Partnerstwa 2021-2027, ani wyjaśnienie, jak wyniki tamtych konsultacji zostały uwzględnione w obecnie konsultowanym projekcie. Żadna z grup roboczych, a także strona pozarządowa w swoim gronie, nie miała realnie możliwości przeanalizowania uwag i wypracowania nowych rozwiązań, w tym propozycji zapisów.

Przyjęta formuła konsultacji, polegająca na serii konferencji online, absolutnie nie sprzyjała pogłębionemu dialogowi. Po pierwsze, ze względu na przyjęte rozwiązanie techniczne, uniemożliwia ona jakąkolwiek debatę. Uczestnicy konferencji mogą jedynie zadawać pytania za pośrednictwem moderatora, bez gwarancji, że pytanie zostanie faktycznie przekazane obecnym przedstawicielom Ministerstwa i bez możliwości odniesienia się do odpowiedzi czy przekazania uwag. Po drugie, ponieważ poszczególne konferencje poświęcone były kolejnym regionom i w dużej mierze skupione na prezentowanych przez marszałków województw planach dotyczących regionalnych programów, nie było przestrzeni do omówienia horyzontalnych aspektów projektu Umowy Partnerstwa, jej ogólnych celów i zapisów, które przesądzą o treści ogólnokrajowych programów oraz systemu zarządzania.

Postulujemy przeprowadzenie tego procesu powracając do podstaw oraz z zachowaniem 7 zasad dobrych konsultacji⁵:

- Dobra wiara,
- Powszechność

⁵ <https://www.gov.pl/web/cyfrizacja/jak-prowadzimy-konsultacje>



- Przejrzystość,
- Responsywność,
- Koordynacja,
- Przewidywalność,
- Poszanowanie interesu ogólnego.

Warto zauważyć, iż zgodnie z Kodeksem Partnerstwa określonym w Rozporządzeniu delegowanym KE z 2014 r. partnerzy powinni uczestniczyć w przygotowaniu i wdrażaniu umów partnerstwa i programów. W tym celu należy ustanowić główne zasady i dobre praktyki dotyczące terminowych, istotnych i przejrzystych konsultacji z partnerami na temat analizy wyzwań i potrzeb, do których należy się odnieść, wyboru celów i priorytetów służących ich rozwiązaniu oraz na temat struktur koordynacyjnych i umów dotyczących wielopoziomowego zarządzania niezbędnych do skutecznej realizacji polityki.

Zgodnie z przepisami każde państwo członkowskie organizuje partnerstwo z właściwymi organami regionalnymi i lokalnymi. Partnerstwo oznacza celowy proces, a partnerzy angażowani są na wszystkich etapach realizacji polityki UE, tj.: programowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji, a obejmuje co najmniej następujących partnerów:

- 1) władze samorządowe i inne organy publiczne, itp.;
- 2) partnerów gospodarczych i społecznych;
- 3) właściwe podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, w tym: organizacje pozarządowe, lokalne grupy działania, podmioty działające na rzecz ochrony środowiska oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji.

2) Zwiększenie roli organizacji pozarządowych jako partnerów w trakcie całego cyklu programowania danej perspektywy obejmującego przygotowanie, wdrażanie, monitorowanie i ocenę efektów wdrażania funduszy. Niezbędne realne wsparcie zdolności instytucjonalnych partnerów społeczeństwa obywatelskiego zgodnie z przepisami.

Wzrost roli partnerstwa to także zadbanie o potencjał i zdolność instytucjonalną partnerów oraz możliwość ich udziału zarówno w debacie publicznej i konsultacjach społecznych, jak i pracach eksperckich, które w pracach nad projektem Umowy Partnerstwa w praktyce nie miały miejsca.

Organizacje, występując w różnych rolach – partnerów w tworzeniu prawa i polityk publicznych, instytucji kontrolnych wobec działań administracji i biznesu, beneficjentów funduszy (realizatorów zadań), a także reprezentantów osób, których dotyczy wsparcie (np. osób z niepełnosprawnością, w kryzysie bezdomności i pozostających bez pracy, młodzieży NEET) – mogą wnieść znaczący udział w ocenianiu skuteczności planowanych i podejmowanych działań.



Wykorzystując fundusze europejskie na potrzeby realizacji konkretnego projektu (np. wspierającego osoby zagrożone wykluczeniem społecznym) organizacje nie mają możliwości budowania swoich zdolności instytucjonalnych, gdy każdy wydatek musi być ściśle i bezpośrednio związany z realizacją danego projektu. W dobrze pojętym interesie publicznym jest uznanie, że tworzenie silnych organizacji (posiadających zaplecze organizacyjne i merytoryczne oraz wyposażonych w umiejętności współpracy) stanowi istotną wartość dla sposobu tworzenia i realizacji polityk publicznych.

Rola organizacji pozarządowych bywa redukowana do funkcji możliwie najtańszego realizatora zadań publicznych bez możliwości budowania własnych zdolności instytucjonalnych i własnej społecznej infrastruktury. Ten aspekt ich funkcjonowania jest zwykle przez administrację publiczną lekceważony bądź traktowany jako drugoplanowy. Model tworzenia polityk publicznych, reformowania państwa i realizacji przyjętych strategii powinien zmierzać w kierunku bardziej partycypacyjnego, zatem należy zwiększyć wagę tworzenia silnych, sprawnych organizacji, przygotowanych do przyjęcia na siebie roli partnera władzy publicznej (zarówno w formułowaniu polityk publicznych, jak i ich wdrażaniu).

Warto zauważyć, iż zgodnie z Kodeksem Partnerstwa instytucja zarządzająca analizuje konieczność skorzystania z pomocy technicznej w celu udzielenia wsparcia na rzecz wzmocnienia zdolności instytucjonalnych partnerów, w szczególności niewielkich władz lokalnych, partnerów gospodarczych i społecznych oraz organizacji pozarządowych, aby umożliwić im skuteczne uczestnictwo w przygotowaniu, wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji programów.

Niestety, takie działania nie zostały podjęte w obecnej perspektywie ze strony Instytucji zarządzających, pomimo wyróżnienia i wskazania jako dobrej praktyki Krajowej Sieci Tematycznej ds. Partnerstwa prowadzoną przez Ogólnopolską Federację Organizacji Pozarządowych w perspektywie 2007-2013. Wsparcie partnerów może mieć między innymi formę specjalnych warsztatów, sesji szkoleniowych, struktur koordynacyjnych i sieciowych lub formę wkładu w koszty udziału w spotkaniach związanych z przygotowaniem, wdrażaniem, monitorowaniem i ewaluacją programów. W odniesieniu do programów EFS instytucje zarządzające w regionach słabiej rozwiniętych lub regionach przejściowych bądź w państwach członkowskich kwalifikujących się do wsparcia z Funduszu Spójności zapewniają, aby w zależności od potrzeby na działania na rzecz budowania potencjału partnerów społecznych i organizacji pozarządowych zaangażowanych w dane programy przydzielane były odpowiednie zasoby EFS. Pomimo tego zapisu, jedyną formą, na którą realnie mogli liczyć przedstawiciele organizacji w KM były zwroty kosztu przejazdu na posiedzenia komitetu monitorującego, sporadycznie udział w jakimś szkoleniu/spotkaniu, a nawet w takich sytuacjach wsparcie to było uzależnione od decyzji Przewodniczącego KM, którym w praktyce w regionach był jednocześnie szef IZ tj. Marszałek. W związku z tym należy:

- a) zwiększyć udział ciał dialogu obywatelskiego w planowaniu strategicznym, również na poziomie regionalnym, jako zinstytucjonalizowaną partycypację/ mechanizm kolektywnego poszukiwania kierunków rozwoju i sposobów jego osiągnięcia.

- b) przeznaczyć wsparcie finansowe z pomocy technicznej na działania koordynacyjno-sieciujące podmioty społeczeństwa obywatelskiego, zarówno krajowo i regionalnie na wzór Krajowej Sieci Tematycznej ds. Partnerstwa realizowanej przez OFOP w lata 2007-2013, tj. na zasadzie powierzania realizacji zadań publicznych;
- c) wykorzystać pozostałe formy wspierania partnerów społeczeństwa obywatelskiego, w tym m.in. specjalnych warsztatów, sesji szkoleniowych oraz formę wkładu w koszty udziału w spotkaniach związanych z przygotowaniem, wdrażaniem, monitorowaniem i ewaluacją programów, a nie tylko udziałem w posiedzeniu komitetu monitorującego;
- d) uniezależnić korzystanie z instrumentów mających na celu wzmocnienie instytucjonalne partnerów od decyzji kierującego instytucją zarządzającą (np. marszałka/ministra), a od potrzeb partnerów społeczeństwa obywatelskiego, należy stworzyć możliwość odwołania się do prezydium komitetu;

3) Zapewnienie reprezentatywności partnerów podmiotów społeczeństwa obywatelskiego w procesie monitorowania i oceny okresu programowania.

Niezbędne jest wzmocnienie roli komitetów monitorujących jako ważnego elementu bieżącego zarządzania i kontroli społecznej, a także wzmocnienie roli podmiotów społeczeństwa obywatelskiego w komitetach monitorujących poprzez stworzenie narzędzi dla ich aktywnego i reprezentatywnego uczestnictwa, zgodnie z zapisami Wniosku Rozporządzenia PE i Rady z 2018⁶ r. *Proponuje się, aby komitety monitorujące odgrywały ważniejszą rolę w nadzorze nad wynikami programu i wszystkimi czynnikami mającymi wpływ na te wyniki. W celu zapewnienia przejrzystości dokumenty przedkładane komitetom monitorującym będą musiały być udostępniane publicznie. Oprócz wzmocnienia roli komitetów monitorujących, niezbędne jest zwiększenie roli ewaluacji, a także wykorzystywanie niezależnych działań strażniczych jako sposobu racjonalizacji sposobu wydatkowania funduszy europejskich.*

Zgodnie z zapisami Kodeksu Partnerstwa określonego w Rozporządzeniu delegowanym UE w ramach przepisów regulujących członkostwo i procedury komitetowe należy promować ciągłość programowania i wdrażania oraz odpowiedzialność za programowanie i wdrażanie oraz wyraźne i przejrzyste rozwiązania o charakterze roboczym, a także terminowość i niedyskryminację. Niestety w składzie Komitetu Umowy Partnerstwa, a także w składach komitetów monitorujących nie była zachowana reprezentatywność partnerów w procesie monitorowania funduszy europejskich. Na podstawie danych dot. na szczebla regionalnego kształtuje się to następująco: w komitetach monitorujących fundusze na lata 2014-2020

⁶ Wniosek ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu i Migracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu na rzecz Zarządzania Granicami i Wiz, Strasburg, dnia 29.5.2018, COM(2018) 375 final, [2018/0196\(COD\)](#)

aż ponad 60% stanowią przedstawiciele administracji publicznej (rządowej i samorządowej), ok. 23% partnerzy społeczno-gospodarczy (biznes, związki zawodowe, organizacje pracodawców, izby handlowe), a zaledwie 12 % stanowią podmioty społeczeństwa obywatelskiego (organizacje pozarządowe, sporadycznie lokalne grupy działania). Komitet monitorujący w regionie w praktyce zarządzany jest przez marszałka, a wśród zastępców brak jest osób spoza administracji.

Przy konstrukcji składów komitetów monitorujących niezbędne są rozwiązania pozwalające na wzmocnienie instytucjonalne partnerów społeczeństwa obywatelskiego, umożliwienie reakcji na fluktuację przedstawicieli, zapewnienia spójności i kontynuacji prac oraz zajmowanych stanowisk wypracowanych przez stronę pozarządową oraz przepływ informacji pomiędzy konkretnymi osobami, a środowiskiem, które reprezentują. Rozwiązania te z powodzeniem stosowane są w przypadku partnerów reprezentujących władze lokalne m.in. związków zrzeszających samorządy, partnerów społecznych oraz partnerów gospodarczych.

- a) Zapewnienie reprezentatywności wymaga zachowania równej proporcji osób w poszczególnych gremiach z każdej z trzech grup partnerów, tj. (1) władzy krajowej, regionalnej i lokalnej, tj. administracji rządowej i samorządowej oraz podmiotów podległych administracji, a także innych instytucji publicznych, w tym instytucji szkolnictwa; (2) partnerów społeczno-gospodarczych oraz (3) podmiotów społeczeństwa obywatelskiego.
- b) Konieczne jest opracowanie niedyskryminującej i przejrzystej procedury wyboru przedstawicieli do Komitetu Umowy Partnerstwa (KUP) oraz komitetów monitorujących (KM), a także kryteriów, które pozwalają uniknąć konfliktu interesów i zapewniają, aby żadna pojedyncza grupa interesu w komitecie nie kontrolowała decyzji i nie miała możliwości zdominowania gremium. Ponadto należy uwzględnić dodatkowe rekomendacje dot. składów komitetów monitorujących oraz komitetu umowy partnerstwa:
 - Należy utworzyć prezydium KUP i prezydium każdego KM, w skład których wchodzić powinien przedstawiciel każdego z partnerów, w tym spośród podmiotów społeczeństwa obywatelskiego.
 - Zapewnić w KUP i w każdym KM miejsc federacjom krajowym i regionalnym na poziomie min. 2-3 miejsc przy zachowaniu proporcji reprezentatywności, o której mowa w pkt. 3a, uwzględniając zgodnie z Kodeksem partnerstwa zasięg geograficzny i tematyczny, zdolności w zakresie zarządzania, wiedzę specjalistyczną i podejścia innowacyjne; w przypadku obszarów *ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, równouprawnienia płci oraz niedyskryminacji oraz grup uznawanych za zagrożone dyskryminacją i wykluczeniem społecznym* należy rozważyć wybór spośród istniejących krajowych i regionalnych federacji i/lub porozumień zawartych przez podmioty społeczeństwa obywatelskiego i ruchy

społeczne celem wyłonienia reprezentantów/-ek do tych gremiów. Zgodnie z zapisami Kodeksu Partnerstwa szczególną uwagę należy poświęcić właśnie włączeniu grup, które mogą odczuwać skutki programów, a które mają trudności z wywieraniem na nie wpływu, zwłaszcza społeczności znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji i najbardziej marginalizowanych, które są najbardziej zagrożone dyskryminacją lub wykluczeniem społecznym, w szczególności osób z niepełnosprawnościami, migrantów i Romów.

Dopiero na tej podstawie pozostałe miejsca w KM strony pozarządowej powinny być obsadzone w wyniku otwartych wyborów przeprowadzonych przez radę działalności pożytku publ. (odpowiednio szczebla krajowego i wojewódzkiego). Przy czym z tego rozwiązania otwartych wyborów nie należy rezygnować. Stanowią one ważny czynnik procesu demokratycznego i promocji funduszy europejskich.

- Rada Działalności Pożytku Publicznego (krajowa) i odpowiednio wojewódzkie rady działalności pożytku publicznego stanowią organ doradczy ministra (marszałka), a nie faktyczną reprezentację organizacji pozarządowych, zatem powinny ograniczyć się do roli organizatora procesu wyborów, ale bez możliwości wpływu na ich ostateczny wynik, w tym zmianę i rekomendowanie innych przedstawicieli bez przeprowadzenia wyborów uzupełniających w trakcie w przypadku rezygnacji lub śmierci przedstawiciela.
- Osoby reprezentujące gremia stanowiące ciała doradcze i konsultacyjne ministra/marszałka, np. komitet ds. ekonomii społecznej, rada rynku pracy - nie stanowi w praktyce reprezentacji podmiotów społeczeństwa obywatelskiego, a udział poszczególnych osób w tych gremiach zależy od decyzji i woli decydenta i jako taki przedstawiciel nie może obiektywnie pełnić swojej funkcji w Komitecie monitorującym jako przedstawiciel podmiotów społeczeństwa obywatelskiego, zaangażowanie tych ciał dialogu powinno odbywać się w znacznym stopniu na etapie prac nad programami i ich ewaluacją;
- Należy zagwarantować, by zastępca przedstawiciela nie tracił mandatu w danym gremium z chwilą rezygnacji lub śmierci przedstawiciela.
- Należy zapewnić udział pozarządowych przedstawicieli lokalnych grup działania. Obecnie są one sporadycznie reprezentowane w komitetach monitorujących, a bywa, że reprezentantem tej strony jest wójt/burmistrz, czyli w praktyce przedstawiciel władzy lokalnej.
- Do zasad działania KM należy wprowadzić formułę uniemożliwiającą podjęcie decyzji dot. danej grupy partnerów, gdy grupa ta jest przeciwna tej decyzji, tzw. "veto".
- Reprezentantów gospodarki społecznej/przedsiębiorczości społecznej należy uwzględnić jako partnerów społeczno-gospodarczych - zgodnie z Art. 3 oraz Art. 4 Kodeksu Partnerstwa. Należy rozważyć wybór spośród istniejących krajowych i regionalnych federacji i/lub porozumień zawartych przez te podmioty celem wyłonienia reprezentantów/-ek do tych gremiów.

4) Zapewnienie realnego wsparcia i ochrony sygnalistów.

Sygnaliści to osoby, które reagują na nieprawidłowości napotkane w kontekście sprawowanej funkcji czy roli zawodowej mogące szkodzić interesowi publicznemu, np. działanie na szkodę środowiska, zdrowia publicznego, czy finansów publicznych. Ochrona sygnalistów jest obecnie fragmentaryczna. Kompleksowe prawo w tej kwestii ma jedynie 10 krajów UE. Na szczeblu UE prawo istnieje tylko w kilku sektorach (głównie w dziedzinie usług finansowych). Rola przedstawicieli w komitetach monitorujących, zwłaszcza partnerów reprezentujących podmioty społeczeństwa obywatelskiego, w dużym stopniu polega na pilnowaniu standardów, zwracaniu uwagi na potencjalne ryzyka, ale też nieprawidłowości. Zgłaszając postulaty niejednokrotnie strona pozarządowa naraża się konkretnej grupie interesów.

Jak wykazało badanie przeprowadzone dla Komisji Europejskiej w 2017 r., brak ochrony sygnalistów w samym tylko obszarze zamówień publicznych naraża UE na utratę potencjalnych korzyści rzędu 5,8–9,6 mld EUR rocznie. UE ma gwarantować ochronę sygnalistom. Nowe przepisy, które Polska (podobnie jak pozostałe kraje członkowskie) musi wdrożyć w przeciągu 2 lat, dają sygnalistom dużą ochronę przed odwetem i zobowiązują organy krajowe do odpowiedniego informowania obywateli i szkolenia urzędników publicznych, jak postępować w przypadku sygnalizacji nieprawidłowości.

Sygnaliści mieliby najpierw używać kanałów wewnętrznych swojej organizacji (np. komitetu/grupy roboczej, sekretariatu), a dopiero potem kanałów zewnętrznych utworzonych przez organy publiczne. W żadnym razie nie straciliby ochrony, gdyby postanowili najpierw użyć kanałów zewnętrznych. Przepisy wprowadzają zabezpieczenia, by chronić sygnalistów przed odwetem, np. zawieszeniem, degradacją i zastraszaniem. Chronione powinny być również osoby pomagające sygnalistom, np. organizacja, środowisko, a także bliscy. Nikt, zgłaszając nieprawidłowości, nie powinien ryzykować reputacji czy pracy, bądź pozycji podmiotu, który reprezentuje. Dyrektywa UE zawiera też listę środków wsparcia, które powinny zostać zapewnione sygnalistom.

Postulaty organizacji pozarządowych dot. procesu wdrażania (realizacji projektów):

5) Realne wsparcie zdolności instytucjonalnych partnerów społeczeństwa obywatelskiego w realizacji projektów. Zwiększenie roli organizacji pozarządowych w systemie wdrażania funduszy.

Deregulacja („demonopolizacja”) systemu wdrażania funduszy, która postępuje z każdą perspektywą, powinna polegać nie tylko na poprawie procedur, regionalnej decentralizacji czy lepszym tematycznym ich ustrukturyzowaniu, ale także włączeniu w procesy wdrażania i bieżącego zarządzania nimi szerszej grupy partnerów, poprzez np. uwzględnienie organizacji

pozarządowych w odgrywaniu roli instytucji wdrażającej (np. zarządzanie programem tematycznym lub częścią większego programu), zarządzania grantami blokowymi. Zasadnym wydaje się, że w przypadku takich dziedzin jak: kontrola społeczna, innowacyjność społeczna, ekonomia społeczna czy rozwój lokalny, wdrażanie funduszy mogłoby być skutecznie powierzone organizacjom pozarządowym lub ich konsorcjom.

Rekomendujemy, w szczególności:

- a) wyłonienie spośród organizacji pozarządowych instytucji wdrażającej zajmującej się regrantowaniem tj. obsługą tzw. oddolnych inicjatyw, zarówno na szczeblu krajowym (m.in. w ramach tzw. następcy Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa), jak i w każdym z regionów. W trybie konkursu, otwartej procedury istnieje możliwość wyłonienia operatora (konsorcjum organizacji), który zająłby się obsługą małych projektów, tzw. oddolnych inicjatyw. Bazując na wieloletnich doświadczeniach z Programu Funduszu Inicjatyw Obywatelskich, ale także funduszy norweskich, warto zauważyć, że są organizacje pozarządowe, które dysponują odpowiednim potencjałem, znają specyfikę działania tego typu beneficjentów, ich trudności i ograniczenia w realizacji projektów;
- b) systemowe zagwarantowanie maks. 5% poziomu wkładów własnych, w szczególności w ramach realizowanych działań skierowanych do grup defaworyzowanych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, np. poprzez utworzenie dedykowanego funduszu na ten cel (ze środków Krajowego Planu Odbudowy, Funduszu Inicjatyw Obywatelskich, regionalnych funduszy, totalizatora, PFRON, i innych);
- c) wzmocnienie organizacji pozarządowych w procesie deinstytucjonalizacji usług publicznych - w obecnej perspektywie ograniczała się ona do realizacji projektu, a po jego zakończeniu organizacja pozostawała w trudniejszej sytuacji aniżeli przed jego realizacją (tj. sama z wyzwaniem zaangażowania ogromnych środków na utrzymanie kompetentnej kadry, lokalu i potrzeby bieżącej). Brakuje mechanizmów wsparcia i możliwości przesunięcia środków z sektora publicznego do społecznego.

6) Zapewnienie udziału obywateli i ich organizacji w strategicznym zarządzaniu rozwojem lokalnym z uwzględnieniem wielofunduszowości - wykorzystanie wszystkich mechanizmów rozwoju regionalnego zgodnie z zaleceniami KE.

Po przeanalizowaniu dotychczasowych praktyk i wykorzystaniu zdobytych doświadczeń (m.in. lokalnych grup działania, różnych typów partnerstw lokalnych, programów współpracy, zintegrowanych inwestycji lokalnych, lokalnych grup rybackich), na poziomie lokalnym należy promować model partnerskiego, ponadsektorowego i partycypacyjnego tworzenia i wdrażania całościowych strategii rozwoju lokalnego lub strategii równoległych, skoordynowanych i wzajemnie uzupełniających się tam, gdzie jest to zasadne. Niewykorzystaną szansą w minionych latach był i jest na pewno Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS).



Rekomendujemy:

- a) powszechne zastosowanie instrumentu RLKS w każdym regionie, z założeniem funkcjonowania lokalnych grup działania, z uwzględnieniem zasad partnerstwa wynikających z Kodeksu Partnerstwa⁷.
- b) Zintegrowane Inwestycje Terytorialne – realne zaangażowanie partnerów na każdym etapie realizacji polityk UE w Polsce od programowania, wdrażania, monitoringu i ewaluacji funkcjonowania tego instrumentu, który w przeciwieństwie do RLKS realizowany jest z naruszeniem zasad partnerstwa wynikających z Kodeksu Partnerstwa.

7) Wzmocnienie partnerstwa projektowego poprzez zwiększenie skali wsparcia dla projektów realizowanych w rzeczywistym partnerstwie.

Partnerski sposób realizacji projektów nie tylko pozwala lepiej realizować cele funduszy europejskich dzięki łączeniu kompetencji i zasobów, ale także cechuje się znaczącą wartością dodaną, chociażby poprzez budowanie umiejętności tworzenia partnerstwa na szerszą skalę (partnerstwa międzysektorowe, międzynarodowe). Nie bez znaczenia jest też i to, że stanowić ono może formę wsparcia dla mniejszych, lokalnych organizacji. Trzeba jednak podkreślić, że jest to forma realizowania projektów w wielu wypadkach znacznie trudniejsza niż oparta na jednej instytucji. Wymaga długiego okresu przygotowań, większych nakładów i poświęcenia większej ilości czasu na bieżące zarządzanie, w tym przeznaczenia czasu na spotkania i uzgodnienia pomiędzy partnerami. Z tego też względu, jeśli chce się działać poprzez prawdziwie partnerskie projekty, trzeba je dodatkowo wesprzeć zarówno na poziomie tworzenia, jak i realizacji oraz wprowadzić odpowiednie rozwiązania systemowe umożliwiające realizację tej zasady w praktyce we wszystkich funduszach.

Niestety zdarza się nadal sytuacje,, że udział organizacji pozarządowej w partnerstwie sprowadza się do roli wykonawcy, przy podwójnej kontroli (tj. ze strony partnera wiodącego i instytucji wdrażającej) i przy jednoczesnym braku poszanowania odpowiedzialności każdego z partnerów, zdarza się zastraszanie warunkiem przekazaniem kolejnej transzy od przedstawienia kompletnej dokumentacji, a niejednokrotnie partner publiczny nie odczuwając bezpośredniej trudności z płynnością finansową nie ponagla Instytucji Pośredniczącej/ Zarządzającej w rozliczaniu projektu doprowadzając organizację pozarządową do zapaści. W takich sytuacjach partnerstwo powinno mieć możliwość skorzystania z szansy na odpowiednie mediacje lub inną formułę wsparcia gwarantowaną przez instytucję zarządzającą.

⁷ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 240/2014 z dnia 7 stycznia 2014 r. w sprawie europejskiego kodeksu postępowania w zakresie partnerstwa w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych



8) Dopracowanie mechanizmów oceny wniosków, która umożliwi wybór projektów istotnie potrzebnych.

Doświadczenia z obecnego i poprzednich okresów programowania wskazuje, że stosowane do tej pory mechanizmy oceny projektów (np. jeden wzór wniosków dla wszystkich typów projektów, konkursy rozpisywane na zbyt ogólne i słabo zdefiniowane obszary tematycznie i rezultaty projektów, jednostopniowa procedura aplikowania oraz ocena przez dwóch asesorów skupiających się przede wszystkim na poprawności formalnej wniosków i zawartych w nich słowach kluczowych) nie dawały gwarancji, że środki (głównie z EFS-u) zostaną wykorzystane na realizację projektów rzeczywiście najbardziej potrzebnych i gwarantujących najwyższą jakość działań zgodnie z celem programu interwencji. Dlatego proponujemy, aby w nowej perspektywie finansowej w przypadku projektów finansowanych z EFS-u wprowadzić nowe, zróżnicowane procedury oceny np. dwustopniową ocenę. Kluczowe również jest rozważenie zasad dot. kryterium trwałości, które było nieprecyzyjne i niejednokrotnie inaczej rozumiane i argumentowane na etapie dokumentacji konkursowej, a inaczej podczas etapu rozliczania projektu.

9) Zapewnienie równowagi pomiędzy zwrotnymi i bezzwrotnymi instrumentami finansowymi.

Biorąc pod uwagę specyfikę niektórych działań finansowanych z funduszy europejskich, zwłaszcza z Europejskiego Funduszu Społecznego, niebezpieczeństwem może być zastosowanie wyłącznie wsparcia zwrotnego. Instrumenty zwrotne przy niektórych kierunkach interwencji (np. projekty kierowane do grup osób wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym) w wielu przypadkach nie mogą liczyć na przychody, które mogłyby pokryć poniesione koszty, ani też generować niezbędnego wkładu własnego. Należy w sposób przejrzysty i komplementarny określić granice interwencji bezzwrotnej i zwrotnej jako uzupełniających się mechanizmów finansowych. Należy dołożyć starań, aby podmioty społeczeństwa obywatelskiego miały istotny udział w procesie podejmowania decyzji w tym zakresie.

Dodatkowym wyzwaniem jest realny brak w systemie zabezpieczenia finansowego ośrodków wspierania ekonomii społecznej (OWES) - rozważenie krajowej instytucji zabezpieczeń, poręczeń dla tego typu podmiotów oraz innych podejmujących się realizacji projektów związanych z udzielaniem wsparcia finansowego.

10) Zapewnienie systemu wdrażania umożliwiającego różnorodność form i uczciwą konkurencję.

Konieczne jest bardziej przejrzyste i zrozumiałe rozdzielanie trybów wdrażania (w analogii do obecnie przyjętego podziału na projekty kluczowe, systemowe i konkursowe), tak aby odpowiadały one rzeczywistym potrzebom, wyłoniły optymalne rozwiązania maksymalizując efekty interwencji finansowej. Należy zapewnić w trybie konkursowym, zgodnie z zasadą

uczciwej konkurencji, rzeczywisty wybór najlepszych projektów, obecnie system faworyzuje jednostki samorządu terytorialnego i podległe im jednostki. Niejednokrotnie realizowane są cele polityczne, aby zaspokoić potrzeby każdego samorządu na danym terenie. Należy zwrócić uwagę na to, by projekty systemowe realizowane w partnerstwie zapewniały oparty na racjonalnych przesłankach wybór partnerów, rzeczywisty udział partnerów w zarządzaniu i możliwość weryfikacji partnerstwa w trakcie jego realizacji (np. przez komitet monitorujący) oraz ewentualną zmianę partnerów.

11) Zwiększenie dostępności funduszy europejskich dla małych organizacji lub z małych społeczności, tak aby realnie poszerzyć środowisko podmiotów zaangażowanych w realizację istotnych celów publicznych.

Opierając się na doświadczeniach obecnego okresu programowania wydaje się, że dla osiągnięcia części wyznaczonych celów (np. włączenia społecznego) ważny jest udział w procesie realizacji projektów także małych, lokalnie działających podmiotów, które niestety w okresie 2014-2020 w znacznym stopniu wypadły z systemu wdrażania funduszy europejskich w Polsce.

W ich wypadku poważnym ograniczeniem w dostępie do środków jest stopień skomplikowania procedur i poziom dostępnego dofinansowania, listy rankingowe, które bezlitośnie wskazują, że liczy się techniczne przygotowanie wniosku o dofinansowanie projektu, a później spełnienie wielu wymogów, a także brak realnego wsparcia na etapie realizacji, np. w formie opiekuna projektu (obecna formuła sprowadza się do roli kontrolera a nie opiekuna). Te bariery w rezultacie eliminują mniejsze organizacje z udziału w przewidzianej procedurze i, co ważniejsze, ograniczają szanse na realizację projektów istotnych dla założonych celów, wynikające wprost z potrzeb środowiska lokalnego. Proponowana zmiana będzie ograniczać przypadki marnotrawstwa, a nawet czasem demoralizacji, związane z dystrybucją jednorazowo zbyt dużych środków. Nawiązywać będzie również do dobrych praktyk z perspektywy 2007-2013, w którym realizacja oddolnych inicjatyw była możliwa i bardzo popularna w małych gminach.

W szczególności należy zwrócić uwagę na:

- zastosowania mechanizmów małych grantów na realizację oddolnych inicjatyw o budżecie do 150 tys. zł. o uproszczonej formie rozliczeń;
- dopuszczenie tzw. formuły regrantingu, jako formy wspierania inicjatyw podejmowanych przez organizacje pozarządowe o mniejszym potencjale przy zastosowaniu np. instytucji wdrażającej/pośredniczącej wyłonionej spośród organizacji pozarządowych (i ich konsorcjów) - realizacja zadań publicznych w ramach konkretnych celów tematycznych podejmowanych przez małe organizacje pozarządowe bardzo często jest bardzo efektywne, przybliża fundusze europejskie do mniejszych środowisk, zgodnie z zasadą subsydiarności są one dostępne, na najniższym możliwym poziomie. Małe organizacje niestety giną w systemie, nie odnajdują

- się w skomplikowanych procedurach i nie są konkurencyjne wobec dużych instytucji, firm i samorządów. Stąd pomysł na wyodrębnienie działań w trybie regrantingowym;
- zapewnienie systemu prefinansowania projektów we wszystkich programach i rezygnacji z konieczności wnoszenia wkładu własnego (w szczególności w odniesieniu do organizacji, które opierając swoją działalność wyłącznie na zasobach ludzkich i kapitale społecznym nie dysponują wystarczającymi finansowymi środkami własnymi),
 - zapewnienie możliwości ubiegania się przez organizacje o wsparcie z pomocy technicznej na dostosowanie się do wymogów konkursów finansowanych z funduszy europejskich.

12) Stworzenie przestrzeni dla tworzenia i upowszechniania badań i innowacji społecznych.

Zdolność do tworzenia i stosowania innowacji społecznych staje się koniecznym warunkiem rozwiązywania coraz bardziej złożonych problemów społecznych i cywilizacyjnych. Zdolność do bycia innowacyjnym staje się warunkiem odnajdywania optymalnych odpowiedzi na zmiany.

Na pewno monopolu na obmyślanie innowacji nie mają już wyłącznie eksperci, uczelnie czy administracja – o innowacjach, ich tworzeniu, walidacji i upowszechnianiu trzeba obecnie myśleć znacznie szerzej. Doceniamy zmiany, które zaszły w perspektywie 2014-2020, ale nadal w tym obszarze jest bardzo wiele do zrobienia, m.in.:

- niewystarczające zrozumienie dot. innowacji społecznych i tego, co je wyróżnia, na tle innych badań,
- pogłębiająca się niechęć do ponoszenia ryzyka ze strony dysponentów środków publicznych,
- utożsamianie innowacji z obszarem B+R oraz tworzeniem powiązań między uczelniami i biznesem,
- niewystarczające instytucjonalne wsparcia/infrastruktury dla tworzenia/inkubowania innowacji społecznych,
- strukturalnie wadliwy system walidacji projektów oraz brak skutecznych mechanizmów organizacyjnych do upowszechniania i przeskalowywania sprawdzonych prototypów,
- konieczna weryfikacja kolejnych innowacyjnych pomysłów w bazie danych - zauważane są powtarzające się pomysły, które w praktyce testują podobne rozwiązania i dochodzą do podobnych efektów,
- umiejętność reagowania na zmianę społeczną, aktualne problemy, elastyczność na zmiany, okresowe weryfikowanie rocznych planów.



13) Racjonalizacja i uproszczenie procedur na wszystkich poziomach funkcjonowania systemu funduszy (projektowania, dystrybucji i rozliczania).

Konieczna jest daleko idąca racjonalizacja (często polegająca przede wszystkim na upraszczaniu) obowiązujących procedur. Niestety, lata 2014-2020 względem wcześniejszych okresów, były jeszcze trudniejsze dla organizacji pozarządowych, zwłaszcza z mniejszych środowisk lub z niewielkim potencjałem. Zarówno pod względem aplikowania o środki, jak i rozliczania projektów.

Niezbędna jest analiza funkcjonujących biurokratyczno-administracyjnych wymogów związanych z aplikowaniem o fundusze i ograniczenie ich do tych, które mają istotne znaczenie dla procesu wyboru projektodawców i realizacji projektów, np. tzw. wnioski o płatność, powinny być naprawdę wnioskami o płatność, a w praktyce są narzędziem do kontrolowania 100% wydatków, gdyż rola opiekuna projektu dawno została zamieniona w kontrolera. Zaobserwowano również diametralnie różne sposoby rozliczania projektów w zależności od Instytucji Zarządzającej/Instytucji Pośredniczącej, nieporównywalna otwartość wśród personelu zajmujących się projektami infrastrukturalnymi względem pozostałych, najtrudniej jest realizować projekty, których instytucje bazują na Instytucjach Pośredniczących podległych urządowi marszałkowskim, m.in. wojewódzkie urządowi pracy, w których obserwuje się brak elastyczności względem zmian zachodzących w trakcie realizacji projektu, brak rozliczania projektów w terminie po stronie urzędów, co powoduje utratę płynności beneficjentów, a w przypadku organizacji pozarządowych jest to w praktyce działanie na jej szkodę i na szkodę realizacji konkretnego programu. Zaobserwowano brak poprawy względem poprzednich perspektyw finansowych. Kluczowe jest zwiększenie elastyczności procedur, umożliwienie decyzyjności urzędników w dostosowywaniu sposobów realizacji projektu do zmieniających się warunków zewnętrznych,

W konsekwencji działania związane z racjonalizacją procedur powinny mieć wpływ na zwiększenie szans dostępu do środków finansowych tych podmiotów, które mają rzeczywisty potencjał do realizacji cennych – z punktu widzenia osiągnięcia założonych celów – przedsięwzięć. Innymi słowy, ograniczenie przewag projektodawców, którzy bardziej niż merytorycznymi kompetencjami dysponują biegłością w wypełnianiu wytycznych i procedur.

14) Przeciwdziałanie negatywnym skutkom upolityczniania procesu wdrażania funduszy, w tym zmiana umocowania rzecznika funduszy europejskich, który nie może być w praktyce rzecznikiem marszałka/ministra

Doświadczenia kolejnych perspektyw finansowych wskazują, że zdarzają się przypadki wykorzystywania funduszy do preferowania konkretnych instytucji, w szczególności publicznych, w sytuacjach gdy zachodzi podejrzenie konfliktu interesów (np. instytucji podległych urzędom marszałkowskim), czy ręcznego sterowania rozwojem poprzez decyzje przynajmniej dofinansowanie. W planowanej perspektywie konieczne są:

- zwiększenie kontroli społecznej nad procesem wydatkowania funduszy,
- zapewnienie części środków (związanych z szeroko rozumianymi działaniami innowacyjnymi) do dyspozycji na poziomie ponadregionalnym,
- deregulacja zarządzania funduszami na każdym z poziomów, w tym funkcjonowanie prezydium w każdym z komitetów monitorujących składających się z przedstawicieli tzw. trzech stron partnerów - (1) administracji rządowej i samorządowej, itd. (2) partnerów społeczno-gospodarczych oraz (3) podmiotów społeczeństwa obywatelskiego;
- w perspektywie 2014-2020 w odpowiedzi na postulat środowiska organizacji pozarządowych powołano rzeczników funduszy europejskich. Niestety wyłonienie rzeczników odbyło się bez udziału podmiotów społeczeństwa obywatelskiego, także bez możliwości zaopiniowania kandydatury przez komitet monitorujący. Z informacji ze strony organizacji pozarządowych wynika, że rzecznicy funduszy europejskich w znacznym stopniu cechują się podległością wobec marszałka/ministra, a co za tym idzie beneficjenci nie czują wsparcia w sytuacji naruszeń ze strony IP/IZ lub nierównego traktowania.
- Konieczna jest zmiana języka projektowego, żeby przybliżyć podejmowaną problematykę i docierać z tematyką funduszy europejskich do mniejszych środowisk - nie tylko w przekazie medialnym, ale w realnej pracy. Niezbędne jest udostępnianie informacji o funduszach poprzez spotkania na poziomie lokalnym, w szczególności konieczne jest docieranie z informacją nt. funduszy, które dostępne są na szczeblu centralnym. Niezrozumiałym przez lata było niewykorzystywanie zdalnych form prowadzenia spotkań i szkoleń, a także limitowanie miejsc przy braku organizacji kolejnych spotkań/szkoleń o tej samej tematyce.

15) Postulaty dot. Zielonego Ładu, dostępności:

- Fundusze na perspektywę 2021-2027 będą najważniejszym źródłem finansowania zielonej transformacji i wdrażania w Polsce celów nowej strategii rozwoju gospodarczego Unii Europejskiej, tj. Europejskiego Zielonego Ładu. Umowa Partnerstwa musi zatem dorównywać poziomem ambicji strategiom Unii Europejskiej, a przewidziane w niej działania muszą

prować do realizacji unijnych celów w obszarach takich jak poprawa efektywności energetycznej, rozwój zeroemisyjnej energetyki, adaptacja do zmian klimatu, budowa gospodarki obiegu zamkniętego, ochrona dziedzictwa przyrodniczego i różnorodności biologicznej, czy rozwój zeroemisyjnego transportu. Polska ma we wszystkich tych obszarach znaczne zaległości do nadrobienia. Niewykorzystanie w maksymalnym stopniu szansy, jaką daje nowy budżet unijny wraz z Instrumentem na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności, rodzi ryzyko pogłębienia dystansu rozwojowego pomiędzy Polską a resztą Europy w obszarach, które w najbliższych dekadach będą kluczowe z punktu widzenia rozwoju gospodarczego, zdrowia i jakości życia obywateli oraz konkurencyjności gospodarki.

- Strona pozarządowa docenia postęp w zakresie prac i wdrożenia zasad dostępności, niemniej jednak należy każdorazowo dbać i zwrócić uwagę na stosowanie Konwencji ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami jako horyzontalnych ram dla kształtowania interwencji na rzecz tego środowiska.

16) Organizacje pozarządowe wyrażają zaniepokojenie znaczną dysproporcją w alokacji wstępnie zaplanowaną na poszczególne programy regionalne, oczekujemy:

- ponownego przeanalizowania sytuacji poszczególnych województw, zwłaszcza w kontekście wyzwań związanych z integracją społeczną, włączaniem społecznym, deinstytucjonalizacją usług publicznych w obszarze społecznym (m.in. zdrowotnym, wspierania rodziny), zagadnienia te są częstym przedmiotem zaangażowania i pracy organizacji pozarządowych, które mogły być potencjalnym realizatorem wielu oczekiwanych i pożądaných projektów społecznych, w tym zagospodarowania infrastruktury społecznej;
- zmiany proporcji alokacji z proponowanej wg zasady 60/40, tj. 60% na programy krajowe i 40% na programy regionalne, na proporcję alokacji 50/50, tj. 50% na programy krajowe i 50% na programy regionalne, co byłoby ważnym krokiem ku decentralizacji po 30 latach samorządności w Polsce i realnym mierzeniem się z wyzwaniami wyrównywania nierówności społecznych na poziomie lokalnym;
- zastosowania mechanizmu bezpieczeństwa, który zapewniłby utrzymanie alokacji dla poszczególnych regionów na poziomie nie niższym niż 75% alokacji na I. 2014-2020;
- uwzględnienia przy podziale środków, kwot przypadających średnio na 1 mieszkańca danego regionu w celu wyeliminowania rażącej dysproporcji, które występują przy proponowanym podziale.

Oprac. 19 lutego 2021 r.